

Салық есебінің ұйымның есептік-салықтық жүйесіндегі орны

Спатаева С.Б.

Аннотация

Мақалада қаржылық және салық есебінің негізгі айырмашылықтары, салық есебін оңтайландыру, салықтық жоспарлау үрдісі, салықтық реттеу және ішкі салықтық бақылау, шаруашылық субъектілерімен есепті құру кезеңдері, салық есебін ұйымдастыруға және оның бухгалтерлік есеппен байланысына әсер ететін сыртқы және ішкі факторлары қарастырылған. Салықтық ағымдарды оңтайландыруға салықтық жоспарлау әдістері маңызды орынға ие, кең мағынада ұйымның салық есеп саясатын дайындау, салық төлеушімен қолданылатын немесе қолдануға ұсынылатын салықтық реттеу мен салықтық бақылау әдістері кіреді. Жалпы салықтық жоспарлау құралдарына салықтық бюджеттеу әдістерін, заңға қайшы келмейтін әдістер арқылы салықтық төлемдерді минималдау, салық заңдылығында трансферттік баға құруды пайдалану, ұйымның салық есеп саясатын өткізу мен салық есебін жүргізу жатады.

Кілтті сөздер: салық, салық есебі, салық саясаты, уақыттық айырмашылықтар, тұрақты айырмашылықтар, салық есептілігі.

Кіріспе.

Заң жүзінде бекітілген салық салу жүйесі бюджетке және бюджеттік емес қорларға қаражаттардың түсуін қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар салық төлеушіні мемлекеттік қазынаның заңсыз талаптануынан шектейді. Соңғы талаптың өткізілуі салық төлеушінің салықтарды төлеу және оны орындау тәртібі міндеттемелерін нақты анықтауды болжайды. Әр салық түріне қатысты заң жүзінде барлық ақпарат көлемі болуы тиіс [1]:

- салық міндеттемесін орындаушысы, мөлшері мен оны орындау тәртібі;

- салық төлеушінің мүлкіне қатысты мемлекеттің талап ету шекарасы.

Салық есебін жүргізу мақсаттары келесідей:

- салық есеп кезеңі ішінде салық төлеушімен жүзеге асырылған салық салу мақсатында шаруашылық операциялардың есебі туралы толық және шынайы ақпаратты құрастыру;

- ішкі және сыртқы ақпарат пайдаланушыларды бюджетке төленуге тиіс салықтардың есептелу дұрыстығы, толықтығы және уақытында төленуін бақылау үшін қамтамасыз ету [2].

Осыдан салық есебі ұйымдар мен мемлекет арасындағы қаржылық қатынастарын көрсетуші құралы болып табылады деуге болады. Салық есебінің қаржылық есептен

Материалдар және зерттеу әдістемесі.

Ұйымдардағы нақты анықталған салық есебі мемлекеттік бюджетке қаражаттардың уақтылы түсуін қамтамасыз етеді, екінші жағынан кәсіпкерлер салық есебін дұрыс ұйымдастырмағаннан пайда болатын айыппұл санкцияларынан қорғалған және мемлекетпен берілген жеңілдіктерді пайдалануға мүмкіндік береді [3].

Мемлекеттің қаржылық саясатының құрамды бөлігі салық саясаты болып табылады. Ол шаруашылық етуші субъектілер қызметі нәтижесінің салық заңдылығының талаптарын қалтқысыз орындау арқылы жалпы мемлекеттік тапсырмаларды орындалуының байланысын қамтамасыз етеді.

Салық есебі қаржылық есеп мәліметтері негізінде жүргізіледі және бюджеттік қорларға аударғаннан кейінгі кәсіпорын иелігінде қалған ақша қаражаттарының мөлшері анықталып, қаржыларды қайта бөлу

айырмашылығы салық есебінің тек салық салу мақсатында жүргізілетіндігінде. Салық есебі салық төлеушінің қызметімен және қаржылық жағдайына байланысты барлық операциялардың айқындылығын қамтамасыз етуге тиіс. Салық есебінің қажеттілігі бухгалтерлік есеп жүйесінің салық салу базасын анықтау үшін жеткіліксіздігімен анықталған.

функциясын өткізеді. Салық саясаты салық және салық саясаты аясында мемлекетпен жүргізілетін шаралар жүйесі, әрекеттер бағыты. Ол келесілерде көрінеді:

- қолданылатын салықтар түрлері;

- салық мөлшерлемелерінің көлемінде;

- салық төлеушілер ортасын белгілеуде;

- салық салу объектілерін бекітуде;

- салықтық жеңілдіктерде [4].

Қолайлы экономикалық жағдайларды құрау көбінесе бюджет басқаруы арқылы жүзеге асырылады (салықтар мен басқа да түсімдерден табыстар мен шығындары арқылы). Кәсіпорынды басқару жүйесінде қаржылық және салық есебі өзара тығыз байланысты. Бухгалтерлік есеп қаржылық және басқару есебіне бөлінеді. Қаржылық есеп пен салық есебінің салыстырмалы белгілері 1-кестеде келтірілген [5].

Салыстыру объектісі	Қаржылық есеп	Салық есебі
1	2	3
Түсінігінің анықтамасы	Ұйымның мүлігі, міндеттемелері, капиталы жайлы ақпаратты және оның қозғалысын ақшалай көріністе тіркеу, өңдеу және жинақтаудың реттелген жүйесі	ҚР Салық кодексінің талаптары сәйкес топталған бастапқы құжаттардың мәліметтері негізінде салық бойынша салық базасын анықтау үшін ақпаратты жалпылау жүйесі
Есепті жүргізу міндеттілігі	ҚР «Бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік» туралы заңына сәйкес міндетті. Бухгалтерлік есеп қағидаларын міндетті ұстану	Салық салу мақсатында салық есеп саясатына сәйкес салықтар бойынша салық базасын анықтау үшін міндетті

1-кесте жалғасы

1	2	3
Есеп мақсаты	Қаржылық есептіліктің сыртқы және ішкі пайдаланушылары үшін қаржы шаруашылық қызмет нәтижелері туралы толық және шынайы ақпаратты құрау	Шаруашылық іс әрекеттерге салық салу мақсатында есеп тәртібі туралы толық және шынайы ақпаратты құрау
Ақпаратты негізгі тұтынушылары	Негізінен құрамы нақты белгісіз ішкі және сыртқы пайдаланушылардың үлкен топтары (инвесторлар, кредиторлар, бәсекелестер, әртүрлі деңгейдегі менеджерлер)	Мемлекеттің фискалдық мүшелері
Есептілік жиілігі мен өлшемдері	Тоқсандық және жылдық. ҚЕХС-мен регламенттелген	ҚР салық заңдылығына сәйкес салықтық кезеңдері бойынша. Салық салу объектісінің ақшалай көрінісі және салық сомасы
Есептіліктің негізгі объектісі	Жалпы ұйым	Нақты салық
Ескерту – [5] мәліметтер негізінде автормен құрастырылған		

Салық саясаты мемлекеттің экономикалық саясатына байланысты. Нарықтық экономика көптеген оң бағыттарына қарамастан әр азамат пен жалпы қоғамның барлық экономикалық және әлеуметтік үрдістерін автоматты реттеуге қаблеті жоқ. Ол табыстарды әлеуметтік әділ таратылуын қамтамасыз етпейді, еңбек құқығына кепіл бермейді, қоршаған ортаны қорғауды мақсат көрмейді,

қорғалмаған қоғам бөліктерін қолдай алмайды.

Жеке бизнес жоғары пайда әкелмейтін салалар мен жобаларға салуға мүддесі жоқ, ал қоғам мен мемлекет үшін олар өте қажет. Нарықтық экономика көптеген өзекті проблемаларды шешпейді. Экономиканы тұрақтандыру фискалдық саясат құралдарымен, яғни, салық салу облысында үкімет саясаты мен мемлекеттік

шығындары [6].

Қаржылық және салық есеп – бұл қажеттілік, ал басқару есебін жүргізу осы уақытқа дейін шаруашылық субъектісінің шешімімен жүргізілетін. Басқару есебін жүргізу қажеттілігі мен мүмкіндігі қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарында анықталып жазылған.

Салық есебі ҚР салық заңдылығына сәйкес қаржылық есеп мәліметтерін пайдалана отырып, салық тіркелімдеріндегі ақпараттармен толықтыра алады.

Қаржылық есепте де, салық есебінде де тіркелімдерді құрау үшін жалпы ақпараттық база бухгалтерлік есептің бастапқы есептік құжаты болып табылады. Қаржылық және салық тіркелімдерінің әр түрлерінде берілген ақпарат есептің әр түрі бойынша тапсырмаларына сәйкес топталады [7].

Қаржылық және салық есебінің қиылысатын тұсы шығындарды анықтау мен тарату, дайын өнімнің өзіндік құнын анықтау, аяқталмаған өндіріс қалдығын анықтау, қаржылық нәтижені құрау т.с.с.

Қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес ұйымның экономикалық жағдайы туралы шынайы, толық және мөлдір ақпаратты алу мақсатында бухгалтерлік есепте салық салдарын көрсету болып табылады.

Егер ұйым бухгалтерлік есепте және есептілікте тек бюджетке төленуге тиіс салық сомасын немесе артық төленген не өндіріп алынған пайдаға салынатын салық сомасын ғана көрсетсе, халықаралық

бухгалтерлік есептің негізгі қағидасы – шаруашылық қызмет фактілерін уақыттық айқындылық бұзылады.

Ұйымның қаржылық есебінде салық міндеттемелерін 12 (IAS) ҚЕХС сәйкес көрсету кезінде салық заңдылығында келтірілген көрсеткіштердің анықталуына, яғни, қаржылық және салық есебінің өзара үйлесімділігі бойынша есептеулерді жүзеге асыру үшін назар аудару қажет

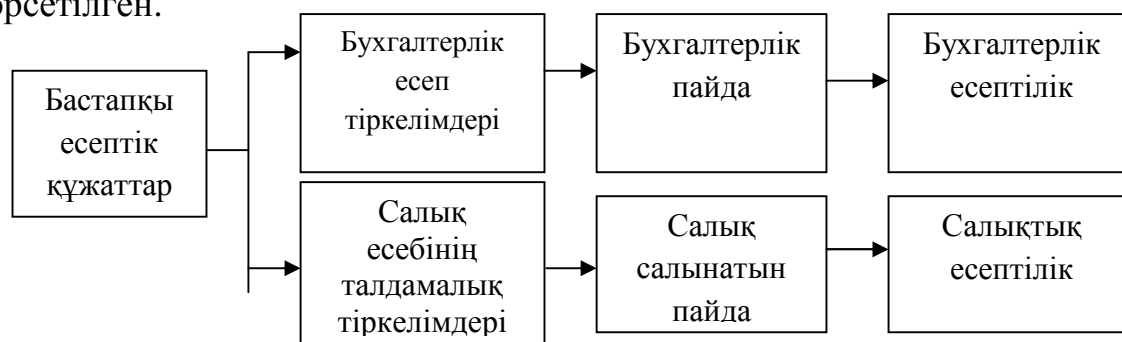
Бухгалтерлік пайда (залал) – бұл қаржылық есеп тәртібі бойынша есепті кезеңде есептелген пайда (залал).

Пайдаға салынатын салық бойынша шартты шығын (шартты табыс) – бұл бухгалтерлік пайдадан есептелген пайдаға салынатын салық (пайдаға салынған шартты пайда).

Салық салынатын пайда (залал) – есепті кезеңде салық есебінің тәртіптері бойынша есептелген пайда (залал) [7].

Пайдаға салынған ағымдағы салық (ағымдағы салық залалы) – салық салу мақсаты үшін пайдаға салынатын салық сомасы. Салық есебінде бұл көрсеткіш салық есебінің тәртібі бойынша құрастырылады және пайдаға салынатын салық бойынша салық декларациясында көрініс табады. Қаржылық есеп мақсаты үшін ағымдағы пайдаға салынатын салық (ағымдағы салық зияны) пайдаға салынатын салық бойынша шартты табысты түзету жолымен анықталады және Жиынтық табыс туралы есептілікте көрсетіледі. Ағымдағы пайдаға салынатын

салықтың (ағымдағы салық зияны) құралуы сызба түрінде 1-суретте көрсетілген.

Сурет 1 – Пайдаға салынатын салықты есептеу тәртібі

Осылайша, салық салынатын пайданы есептеу әдісінің заңды құрастырылуы есептің жеке түрі нысанында – салық есебі қалыптасты. Алайда салық есебінің толық өзіндік бөлек болуы күмәнді. Салық заңдылығымен салықтық және бухгалтерлік есептерінің өзара байланыстылығының ерекше сипаты қарастырылған, яғни, онда салық төлеушінің тікелей міндеті бухгалтерлік есеп мәліметтері жеткіліксіз болған жағдайда салық есебін жүргізу болып табылады [8].

Кей жағдайда табыстар мен шығындар салық және бухгалтерлік есепте де толық сәйкес келеді. Сонда шартты шығын ағымдағы салыққа теңеседі. Алайда қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарының жағдайлары мен салық заңдылығының талаптары сәйкес келмегендіктен пайда көрсеткіштері де сәйкес келмейді, нәтижесінде салық сомалары да әртүрлі.

Салық салынатын пайда құралуы кезіндегі уақыттық айырмашылықтар кейінге қалдырылған пайдаға салынатын салықтың пайда болуына алып

келеді.

Кейінге қалдырылған пайдаға салынатын салық бұл есепті кезеңнен кейінгі келер есепті кезеңде бюджетке төленуге тиіс пайдаға салынатын салық көлеміне әсер ететін сома.

Салық салынатын уақыттық айырмашылықтар қаржылық есеп ережелері бойынша есептелген есепті кезеңде пайдаға салынатын салық бойынша салық базасының азаюына алып келеді және кейінге қалдырылған салық міндеттемесін құрайды.

Кейінге қалдырылған салық міндеттемесі бұл бұл есепті кезеңнен кейінгі келер есепті кезеңдерде бюджетке төленуге тиіс пайдаға салынатын салықты көбейтуге алып келетін кейінге қалдырылған пайдаға салынатын салықтың бір бөлігі. Кейінге қалдырылған салық міндеттемесі есепті кезеңдегі шартты пайдаға салынатын салық сомасын азайтады және қаржылық есепте келесі бухгалтерлік жазбамен көрсетіледі:

Дебет «Төленуге тиіс пайдаға салынатын салық»

Кредит «Кейінге қалдырылған салық міндеттемесі».

Келер есепті кезеңдерде кейінге қалдырылған салық мақсатында пайдаға салынатын салық сомасын ұлғайту мақсатында кері бухгалтерлік жазбамен қаржылық есепте көрініс табады:

Дебет «Кейінге қалдырылған салық міндеттемесі»

Кредит «Төленуге тиіс пайдаға салынатын салық».

12 (IAS) ҚЕХС «Пайдаға салынатын салық» бойынша алдымен әр есепті кезеңде бухгалтерлік пайдадан (залалдан) пайдаға салынатын салық сомасы анықталады және қаржылық есепте салық салынатын пайда (залал) сомасына байланыссыз көрініс табады. Содан кейін осы есепті кезеңде салық салу мақсатында пайда болған және бухгалтерлік пайдадан есептелінген пайдаға салынатын салық көлеміне әсер еткен пайдаға салынатын салық сомасы есептелінеді және көрініс табады [9]. Осының нәтижесінде қаржылық есептің алдында тұрған міндеттемелері келесідей:

–қаржылық есепте іс әрекеттерді көрсетудің әр түрлі әдістерін қолдану нәтижесінде пайда болатын пайдаға салынатын салықты есептеу тәртібіне әсер ететін факторларды ұйымның қаржылық есебінде және есептілігінде көрсету;

–салық заңдылығымен бекітілген тәртіпте есептелген пайдаға салынатын салық бойынша салық базасының және қаржылық есеп ережелері бойынша есептелген ұйым қызметінің қаржылық нәтижесін көрсететін есепті

міндеттемесін жабу

кезеңдегі (пайда не залал) көрсеткішінің өзара байланысын жүзеге асыру;

–келер есепті кезеңдерде орындалуы күтілетін кейінге қалдырылған салық міндеттемесі түріндегі салық міндеттемелерінің ұйым қызметінің қаржылық нәтижесіне әсер ету сипатын анықтау;

–келер есепті кезеңдерде кейінге қалдырылған салық активі түрінде салық жүктемесінің азаю деңгейін бағалау;

–келтірілген көрсеткіштің қаржылық есеп пен есептілікте құралуымен байланысты іс әрекеттерді көрсету мен пайдаға салынатын салық бойынша салық міндеттемелерінің дұрыс есептелуіне тиімді бақылауды орнату.

Тұрақты айырмашылықтар келесі жағдайларда болуы мүмкін:

а) салық салу мақсатында есепте мойындалмайды:

- салық заңдылығында бекітілген нормалардан асқан шығындар;

- өтеусіз берілген мүлік құны мөлшеріндегі зияндар мен өтеусіз берумен байланысты шығындар;

- басқа ұйымның жарғылық капиталына салым ретінде енгізілетін мүліктің баланстық және бағаланған құнының арасындағы зиян түріндегі айырмашылық;

- салық есебінде резерв құру қарастырылмаған резерв құрумен байланысты табыстар мен шығындар немесе резервке аударымдар есептеулері және оны

әртүрлі ережелер бойынша жүзеге асыру;

- есепті кезеңде анықталған есепті кезең немесе өткен кезең залалдары.

б) егер де салық салу мақсатында танылатын, ал қаржылық есепте көрсетілмеген табыстар мен шығындары:

- резерв құрумен байланысты табыстар мен шығындар, егер де қаржылық есепте бұл резервтер кестеде келтірілген.

құрылмаса;

- басқа ұйымдардан немесе жеке тұлғалардан өтеусіз қызмет көрсетулер алу бойынша табыстар [10].

Салық есептілігін дайындаған соң қаржылық есеп мәліметтері салықтырылады. Нәтижесінде тұрақты және уақыттық айырмалар пайда болады. Салық салынатын және шегерілетін уақыттық айырмаларды есептеуі 2-

Кесте 2 – «Әлем» компаниясының қаржылық және салық есептілігінің салыстыру кестесі

Көрсеткіштер	Баланстық құны	Салық базасы	Салық салынатын (+) немесе шегерілетін (-) уақыт айырмалары	Кейінге қалдырылған салық
1	2	3	4=2-3	5=4*СМ (СМ=20%)
Күмәнді талаптар бойынша резервтер	150000	100000	50000	10000
Кепілдік міндеттеме	23000	0	(23000)	(4600)
Негізгі құралдар	345000	190000	155000	31000
Материалдық емес активтер	175000	120000	55000	11000
Жиыны	693000	410000	237000	47400

Кесте мәліметтері бойынша кейінге қалдырылған салық міндеттемесі 47400 теңгені құраған. Кейінге қалдырылған салық міндеттемелері пайдаға салынатын салық сомасының өсуіне және қаржылық есептілікте ұзақ мерзімді міндеттемелер бөлімінде көрініс табады. Есепте келесідей жазбамен:

Дебет Пайдаға салынатын салық шығыны – 47400 тг

Кредит Кейінге қалдырылған салық міндеттемесі – 47400 тг.

Сонымен қатар кепілдік міндеттеме бойынша баланстық құны салық базасынан жоғары болуынан кейінге қалдырылған салық активі есепте танылады. Кейінге қалдырылған салық активі

пайдаға салынатын салық сомасының кемуіне және қаржылық есептілікте ұзақ мерзімді активтер бөлімінде көрініс табады. Есепте келесідей жазбамен:

Дебет Кейінге қалдырылған салық активі

Кредит Пайдаға салынатын салық шығыны

Берілген мысал бойынша пайда болған кейінге қалдырылған салық активі кейінге қалдырылған салық міндеттемесімен азайтылып жабылған:

Дебет Кейінге қалдырылған салық міндеттеме – 4600 тг

Кредит Кейінге қалдырылған салық активі – 4600 тг.

Кезең ішіндегі кейінге қалдырылған салықтарды есептеу келесідей жүзеге асырылады:

Кезең ішіндегі кейінге қалдырылған салық (КҚС)
= Кезең аяғына КҚС - Кезең басына КҚС

Кәсіпорында пайда болатын әрбір нақты жағдай ұйымның шынайы қаржылық жағдайына белгілі әсерімен сипатталады, бұл қаржылық есептілікте көрсетіледі. Жиынтық табыс туралы есептілікте кейінге қалдырылған салықтар баптарының көмегімен салық есепке алынған төлеу мерзіміне байланыссыз нақты таза пайда көлемі құралады.

Баланстағы кейінге қалдырылған салықтар көрсеткіштері пайдаланушыға дейін есептілікте келер есепті кезеңде болатын жағдайлар (олардың пайда болу ықтималдылығы едәуір жоғары) туралы ақпаратты жеткізуге мүмкіндігі бар, және қаржылық нәтиже көлеміне де, ақша қаражаттарының ағындарына да әсер етеді [11]. Қаржылық есепте кейінге

Ғылыми зерттеу жұмысының нәтижелері

Салықтың әрбір түрі салық заңдылығымен бекітілген, кәсіпорын салық есебін ҚР Салық кодексінің талаптарына сәйкес өз бетімен ұйымдастырады. Сондықтан салық есеп саясатын дайындап бекіту аса маңызды, оның қаржылық есеппен байланысын ескеріп пайда болатын айырмашылықты есепке алу бүгінгі таңда өзекті.

Тәжірибеде салық есебін

қалдырылған салықтар туралы ақпаратты дұрыс құрастыру үшін олардың пайда болуын тудыратын әр себептің есепті кезең

Салықтар ұйымның қаржылық нәтижесінің құралуында маңызды рөлге ие, яғни, табыстар мен шығындар сомаларының салыстырмалы айырмашылығын көрсетеді. Табыстардың шығындардан асуы пайданы білдіреді. Пайда табу ұйымның басты мақсаты болып табылады. Ұйым өз қызметін жүзеге асыру кезінде салық салдарын есепке алып олардың қаржылық нәтижеге әсерін ескеруі тиіс. Әрекет етуші салық заңдылығына сәйкес салықтарды келесідей топтауға болады:

- пайда есебінен төленетін салықтар;
- қаржылық нәтижеге апарылатын салықтар;
- өнімнің өзіндік құнына кіретін салықтар.

ұйымдастырудың ақпараттық базасы бухгалтерлік есеп мәліметтері болғандықтан, есепті ұйымдастыру тұжырымдамасы олардың өзара байланысында және 2-суретте келтірілген өзара байланысты кезекті кезеңдерден құралған болуға тиіс.

Сурет 2 – Кәсіпорында есепті ұйымдастыру тұжырымдамасы

Ескерту – Зерттеулер негізінде автормен құрастырылған

Кез келген мемлекетте түсетін салықтар мемлекеттік бюджетті қалыптастыратындықтан салық жүйесі басты рөлді алады. Кәсіпорындар салық жүйесінің маңызды құралы салық есебі арқылы төленуге тиіс салықтар көлемін анықтайды. Алайда жүргізілген зерттеулер кәсіпорындардың есепті ұйымдастырудың біртұтас тұжырымдамаларын жасамаған. Осыған байланысты салық төлеушімен салық есебінің оңтайлы нұсқасын жасап шығарудың қажеттілігі бар. Әр кәсіпорын салық есебі жүйесін шаруашылық қызметіне ыңғайлы түрде өз бетінше анықтауға құқығы бар, және оны салық есеп саясатының

аспектілерінде бекітеді. Мұндай құқық ҚР Салық кодексінің талаптарында анықталған. Қазіргі таңда заң жүзінде салық есебін жүргізу нысаны анықталмаған, сондықтан қаржылық есеп мәліметтеріне қажеттілік туындап олардың мәжбүрлі өзара әрекеттесуі тәжірибесі бар. Алайда бұл есептік жүйелердің мақсаты әр түрлі.

Қаржылық есеп әртүрлі пайдаланушылар үшін қаржылық есептілік түріндегі ақпарат дайындау болса, салық есебі салық есептеу үшін қажет параметрлерді құрау болып табылады. Сондықтан экономикалық субъектімен есепті ұйымдастыру үрдісін құрылымдау мен жүйелеудегі салық есебін құрау

тұжырымдасын жасау қажеттілігінде. Кәсіпорындағы салық есебін ұйымдастыруға және оның бухгалтерлік есеппен

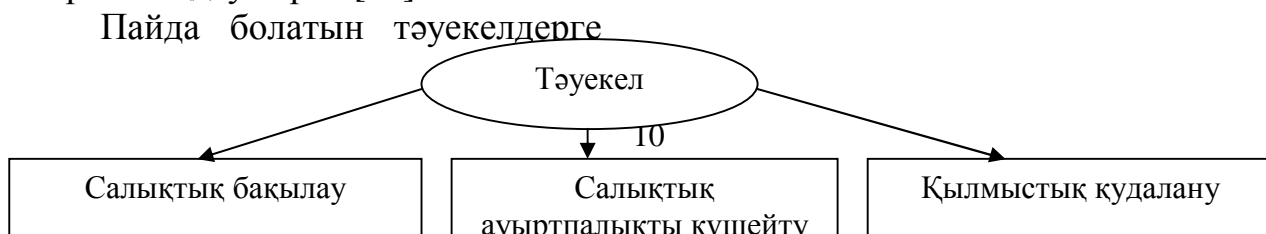
байланысына әсер ететін сыртқы және ішкі факторлары 3-суретте келтірілген.

Сурет 3 – Салық есебін ұйымдастыруға және оның бухгалтерлік есеппен байланысына әсер ететін сыртқы және ішкі факторлар
Ескерту – Зерттеулер негізінде автормен құрастырылған

Келтірілген есепті ұйымдастырудың әр кезеңіне тоқталатын болса, салық есебін жүргізуді ұйымдастыру салық төлеушілер қызметін жүзеге асыратын орта екені анықталған. Оңтайлы есептік кеңістікті анықтау кәсіпорында салық есебін құрауға әсер етуші ішкі және сыртқы факторларын оның қаржылық есеппен өзара әрекеттенуін ескере отырып таңдау керек [12].

маңызды назар аударып, салық есебінің тәуекелге бағытталған жүйесін қолдануды жүзеге асыруы 4-суретте келтірілген.

→ Болдырмау	Салықтық тәуекелдердің пайда болуын тудыратын немесе туындаған дау нәтижесінде салықтарды асыра төлеуге алып келетін қызмет түрлерін жүзеге асыруды тоқтату
→ Қабылдау	Салық органы тарапынан белгілі жағдайларда шағым объектісі ретінде шығатын салықты төлеп тастау. Мұндай жағдайды күтілетін салдарға қарағанда салықтық міндеттеменің қысқаруы экономикалық ақталған болса жасалуы тиіс
→ Төмендету	Салықтық тәуекел көлемінде әсер ететін факторларға ықпал ету, салық салудың мүмкін жағымсыз салдарын алып тастау
→ Беру немесе бөлу	Тәуекел көзін басқа кәсіпорынға беру немесе салықтық тәуекел үшін жауапкершілікті басқа кәсіпорынмен бөлісу
→ Маманданған процедураларды жүзеге асыру	Салық төлеушінің салық салу аясында жасаған құқық бұзушылық ретінде қарастырылмау мақсатында компаниямен салықтық тәуекелдер пайда болуы бойынша сақтандыруды жүзеге асыру

Сурет 4 – Компаниядағы салықтық тәуекел жүйесі

Ескерту – Зерттеулер негізінде автормен құрастырылған

Қорытынды

Сыртқы факторлар компанияға байланыссыз болғандықтан оның әсерін төмендету мүмкін емес деуге болады. Ішкі факторларының әсерін Компания қызметін ұйымдастыруда дұрыс жолды таңдау арқылы оның қызметінің қаржылық нәтижелеріне теріс әсерін төмендету немесе оң әсерін күшейту мүмкін. Пайда болатын сыртқы және ішкі оқиғалар Компанияның қаржы шаруашылық

қызметіне оң немесе теріс әсер етеді. Оң әсерін тигізетін факторлар ұйымды дамытудың анықталған мүмкіндіктеріне алып келеді, ал теріс оқиғалар тәуекелдерді тудырады.

Компания келтірілген салықтық тәуекелдерді басқару жүйесін қолданса, салықтық зияндарға ұшырау мүмкіндігі азаяды.

4-суретте көрсетілгендей есепті

ұйымдастыру барысында салық төлеушінің қызметіне теріс әсері салық тәуекелдерінің пайда болуына алып келетін сыртқы факторлардан басқа, ішкі факторларда әсер етеді, мәселен жабдықтаушылар мен сақтанушылармен қарым қатынастары, кадрлық қамтамасыз ету мен персоналдың біліктілігі, Компанияның ұзақ мерзімді мақсаттары. Бұдан басқа салық органдары салық төлеушілердің бюджет алдындағы міндеттемелерін қатаң тәртіпте орындауын талап етеді, сондықтан Компанияға

салықтық тәуекелдерді төмендетуге мүмкіндік беретін бақылаушы процедураларын қолдануы тиіс.

Салықтық тәуекелдердің пайда болу табиғатын зерттей келе, олардың түрлері мен оны төмендету бақылаушы процедураларын анықтауға мүмкіндік пайда болды. Осылайша есепті құру кезеңдерін талдауы салық төлеушінің тәуекелдерін төмендетуге септігін тигізеді.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Богдашкин Ю.Н. Налоговое планирование как процесс оптимизации деятельности // Вестник Волжского Университета им.В.Н. Татищева. 2013. [Электронный ресурс]. - URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/nalogovoe-planirovanie-kak-protsess> (дата обращения: 15.08.2017 г.)
- 2 Сәдуақасова А. Көлік құралдарына салынатын салықты есептеу тәртібі. Бухгалтер бюллетені. 2017. - № 11. – 43 б.
- 3 Сейітова Б. Корпорациялық табыс салығы міндеттемесін есептеу. Бухгалтер бюллетені. 2014.- №12. – 67 б.
- 4 Назарова В.Л. Бухгалтерлік іс жүргізу корреспонденциясы. - Алматы: Экономика, 2012. – 131б.
- 5 Дүйсембаев К.Ш. Қаржы есептілігін талдау: Оқулық. – Алматы: Экономика, 2013. – 348 б.
- 6 ҚЕХС (IAS) 37 «Резервтер, шартты міндеттемелер, шартты активтер»
- 7 Кожин В.Я. Налоговое планирование в бухгалтерском учете предприятий // Бюллетень бухгалтера. - №5, 2012. – С.24
- 8 Вопросы – Ответы по новому налоговому кодексу: Практическое пособие. Алматы: ТОО «Центральный дом бухгалтера», 2013. – 235с.
- 9 Халықаралық қаржылық есеп стандарттары - [Электрондық ресурс]. – URL: – www.uchet.kz (қарау күні: 08.08.2017ж.)
- 10 Засадный Б., Кобзева М. Организационные аспекты учета на малых предприятиях // Экономика и экономические науки. 2015. - №130. – С. 86-93.
- 11 Moore, J.A., Suh, S., Werner E.M. Dual entrenchment and tax management: Classified boards and family firms// Journal of business research. - №79, 2017. - 161-172 p.
- 12 Demerens, F., Delvaille, P., Le Manh, A., Pare, J.L. The Use of Segment Information by Financial Analysts and Forecast Accuracy: A Study on European Intermediate-Size Companies // Thunderbird international business review. - №5,

2017. - 595-612 p.

13 Бруханский Р.Ф. Система стратегического финансового учета: анализ современного состояния и перспективы развития // Бизнес-Информ. 2014. - №7. – С.67-81.

Резюме

В статье рассмотрены основные отличия от финансового и налогового учета, налогового учета, оптимизации процесса налогового планирования, налогового регулирования и внутреннего налогового контроля, этапы создания учета хозяйствующими субъектами, внешние и внутренние факторы, влияющие на организацию налогового учета и его связь с бухгалтерским учетом. В оптимизации налоговых потоков важное место занимает налоговое планирование, подготовка налоговой отчетности организациями, налогового регулирования и налогового контроля, применяемых налогоплательщиком методов. К инструментам налогового планирования относятся методы налогового бюджетирования, с целью минимизации налоговых платежей применение методов не противоречащих законодательству, разработка налоговой учетной политики и ведение налогового учета организациями.

Summary

The article considers the main differences between financial and tax accounting, tax accounting, process optimization, tax planning, tax regulation and tax control, the stages of economic entities accounting, external and internal factors influencing the organization of tax accounting and its relationship with accounting. Optimization of tax flows is important to tax planning, tax return preparation organizations, tax regulation and tax control, the taxpayer applied the methods. Tools of tax planning include tax methods of budgeting, with the objective of minimizing tax payments application methods not contradicting the legislation, development of tax accounting policy and tax accounting organizations.